

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**РОЛЬ ТА МІСЦЕ ОВС У РОЗБУДОВІ
ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ**

Матеріали V

Міжнародної науково-практичної конференції

Частина 2

(26 квітня 2013 р.)

Одеса
ОДУВС
2013

УДК 351.74
ББК 67.401.133
Р68

Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення
статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги.

Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової
Р68 держави : матеріали V міжнар. наук.-практ. конф., ч. 2,
26 вітня 2013 р. — Одеса : ОДУВС, 2013. — 168 с.

До збірника ввійшли матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Роль та місце органів внутрішніх справ у розбудові демократичної правової держави» за такими напрямками: актуальні проблеми правового та соціально- економічного розвитку держави, актуальні проблеми адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності ОВС; актуальні проблеми досудового слідства та оперативно-розшукової діяльності; актуальні проблеми професійної підготовки працівників ОВС.

УДК 351.74
ББК 67.401.133

Чабан О., слухач ОДУВС
Науковий керівник: Позюбанов Р.П., ст. викладач кафедри АП та АД ОВС ОДУВС,

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Прийняття Конституції України започаткувало якісно новий етап у розвитку суспільства й держави. У статті 1 Конституції України визначається як „демократична, соціальна, правова держава”. Становлення такої держави передбачає принципово нову парадигму взаємовідносин між державою та особою, у центрі якої – права, свободи та інтереси людини й громадянина.

Ця ідея закріплена в статті 3 Конституції України: „Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність” [1]. Зміст прав людини виявляється в співставленні їх з інтересами держави. Про визнання загальнолюдських цінностей основою державотворення свідчить проголошення в розділі 2 Конституції України широкого кола прав і свобод людини й громадянина.

Але безпосереднє закріплення їх у Конституції „не знімає питання про вдосконалення процедур і механізмів, покликаних захищати права та свободи громадян, про створення розвиненої системи гарантій, за допомогою яких реалізується це завдання” [2, 15].

Кожна держава повинна створювати відповідні умови для повноцінної реалізації громадянами належних їм прав і свобод. Отже, велике значення в забезпеченні прав і свобод належить юридичним гарантіям їх реалізації.

Важливими серед них є позасудові адміністративно-правові гарантії, які передбачають створення органами виконавчої влади необхідних правових, організаційних і матеріальних умов для здійснення громадянами їх конституційних прав і свобод. Адже система органів виконавчої влади, власне, і створена та функціонує, щоб служити людям. Вони займаються виконанням законів, втіленням їх у життя, наділені широкими повноваженнями, пов’язаними безпосередньо з реалізацією прав і свобод громадян.

Вагомим внеском у розробку цих проблем є теоретичні дослідження таких вчених-правознавців: Ю. Битяк, Н. Вітрук, І. Голосніченко, А. Засць, Л. Коваль, Л. Козлова, О. Лукашової, М. Малєїн, М. Матузова, П. Недбайло, В. Патюліна, Л. Рабіновича, Л. Суворова, І. Левченко, Х.П. Ярмакі.

Але ці дослідження не дають комплексного аналізу адміністративно-правових гарантій забезпечення прав і свобод людини й громадянина.

Окремі питання раніше вивчалися через призму законодавства Радянського Союзу і більшість зауважень і висновків втратили своє значення. Тому їх дослідження є актуальним в умовах проведення адміністративної реформи в

Україні, яка викликала необхідність розробки нової концепції та реформування підходів до забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина.

Саме гарантії прав і свобод визначають, як вони забезпечуються.

Державний апарат управління потребує всебічної структурної й функціональної перебудови для забезпечення належних результатів його діяльності. При цьому необхідно враховувати те, що структурна реорганізація органів виконавчої влади повинна проводитись обов'язково за умов попереднього визначення реальної необхідності та напрямів зміни функцій і компетенцій, форм і методів діяльності.

Отже, актуальною є теоретична розробка цих питань з метою удосконалення діючого законодавства, що регулює діяльність органів виконавчої влади в Україні.

Визначальним і універсальним гарантом прав і свобод громадян може бути лише законодавство, зокрема норми адміністративного права, які приймаються у великій кількості органами виконавчої влади. Для того, щоб закони й підзаконні акти дійсно гарантували права й свободи громадян, а не перетворились в інструмент обмеження, звуження чи відміни прав і свобод, Конституція України передбачає ряд положень, які є основою для запобігання негативній правотворчості.

По-перше, у Конституції України відповідно до статті 22 конституційні права і свободи гарантуються й не можуть бути скасовані, не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод. По-друге, їх обмеження можливе лише у випадках, передбачених Конституцією, винятково з метою охорони конституційного ладу, національної безпеки, забезпечення громадського порядку, поваги прав і свобод інших громадян. По-третє, визначено права й свободи громадян, які зовсім не підлягають обмеженню. До них (стаття 64) відносять право на рівність громадян перед законом, громадянство і його зміну, життя, повагу до гідності, свободу й недоторканість, звернення до органів державної влади, житло, шлюб, рівність дітей в їх правах, захист прав і свобод, відшкодування за рахунок держави матеріальної та моральної шкоди, знання своїх прав і обов'язків, незворотність дії законів, правову допомогу, необов'язковість виконання явно злочинних розпоряджень чи наказів та інші. По-четверте, будь-які нормативні акти не можуть застосовуватись, якщо вони офіційно не опубліковані.

Зазначені конституційні положення створюють певні межі, юридичні орієнтири для державних органів та їх посадових осіб, які реалізують гарантії прав і свобод громадян.

Дослідження гарантій забезпечення має велике значення в процесі розв'язання проблем щодо створення механізму їх реалізації.

Для визначення діяльності, спрямованої надати правам і свободам громадян реального змісту, в юридичній літературі використовуються різні терміни: „повага”, „визнання”, „дотримання”, „гарантування”.

Але доцільно для характеристики діяльності державних органів, посадових осіб щодо надання правам і свободам реального змісту використовувати термін „забезпечення”. Він є найбільш об'ємним і охоплює такі поняття, як „повага”, „визнання”, „дотримання”, а також „гарантування”.

Термін „гарантія” французького походження й перекладається як запорука, умова, яка забезпечує що-небудь. Термін „гарантія” тлумачиться в літературі неоднозначно. На думку О.Ф. Скакун, гарантії прав і свобод людини й громадянина – це система соціально-економічних, моральних, політичних, юридичних умов, засобів і способів, які забезпечують їх фактичну реалізацію, охорону та надійний захист [3, 187].

Іноді говориться про захист прав і свобод громадян, який поєднується з їх охороною. Автори, які звертаються до поняття охорони прав, частіше дискутують щодо його співвідношення з такими суміжними поняттями, як захист і забезпечення прав і свобод. Так А. Ларін вважав, що захист виражається в протидії незаконним порушенням і обмеженням прав і свобод, їх попередженні, а також відшкодуванні заподіяної шкоди. Захист він ототожнював з обороною, охороною, юридичною допомогою [4, 169].

Підкреслюється, що необхідність охорони (захисту) прав і свобод особи виникає в разі їх порушення, існування перешкод в їх використанні чи спору про саме право [5, 39].

На відміну від такого розуміння охорони (захисту) прав автором наведеного трактування, забезпечення прав розглядають як певну систему їх гарантування [5, 34].

А.Ф. Нікітін визнає гарантії прав і свобод як обов'язок держави захищати людину, створювати правові, соціальні й культурні умови для реалізації прав і свобод, діяльність міжнародних і державних організацій з захисту прав людини.

На основі таких думок можна стверджувати, що, як загальне поняття, гарантії прав і свобод є основними засобами, заходами, за допомогою яких забезпечуються конституційні права та свободи громадян.

До гарантій-умов належать політичні, економічні, ідеологічні гарантії. До гарантій-засобів – юридичні гарантії. До економічних належать система господарювання, вся сукупність багатств і фінансових ресурсів держави. До політичних гарантій – політична організація суспільства, система організацій органів державної влади та громадських організацій. Ідеологічними гарантіями є загальний культурний рівень населення й особливо рівень його правової культури. До юридичних гарантій належать такі, які забезпечують реалізацію й охорону прав і свобод громадян правовими засобами (адміністративними, кримінальними, цивільними).

Оскільки економічні, політичні та ідеологічні гарантії є гарантіями-умовами, самі по собі вони не можуть самостійно забезпечити таку реалізацію прав і свобод громадян, в якій зацікавлена держава й окремі громадяни. Вони є передумовами реалізації. Але говорити про те, що ці гарантії не здатні цілком забезпечувати права та свободи громадян, не можна, оскільки це означає, що конституційні права й свободи громадян, забезпечені соціально, але не конкретизовані в діючому законодавстві, не можуть бути реалізовані, а це не відповідає принципу реальності Конституції України як закону прямої дії. Тому вирішальним для виділення вказаних гарантій як гарантій-умов є той факт, що самі по собі вони безпосередньо не забезпечують законного й обґрунтованого використання прав, не вимагають можливих зловживань і порушень при їх здійсненні.

Юридичні гарантії належать до гарантій-засобів тому, що здатні безпосередньо, оперативно й ефективно забезпечити реалізацію прав громадян. Саме тому в юридичній літературі вони розглядаються як конкретні, власне гарантій-реалізації. Тобто, якщо право громадянина порушено, то прямою причиною того є не соціально-економічні причини або сфера ідеології, а відсутність чи недотримання установами, організаціями, посадовими особами юридичних гарантій його реалізації. А якщо в конкретному випадку порушення прав посилаються на загальні гарантії, „то виникають абсурдні висновки про відсутність законності, неефективності демократії, нереальності рівноправ'я і т.п.” [6, 30].

Конституційно-правові гарантії прав і свобод громадян, на нашу думку, проявляються в межах правової держави, через її основоположні принципи: верховенства права, реальності прав і свобод людини й громадянина, соціального захисту та соціальної справедливості.

Розмежовуючи поняття захисту охорони прав, І.В. Ігонін [7, 13] проводить порівняльний аналіз співвідношення їх змісту. На його думку, охорона прав – це складова частина їх забезпечення, яка містить адекватне законодавче закріплення правомочності суб'єктів права, процесуальний порядок реалізації правомочності.

Захист прав передбачає: заходи виявлення, запобігання, припинення правопорушень, які посягають на права особистості; юридичну відповідальність за їх скоєння; компенсаційно-відновлюючі заходи, пов'язані з відшкодуванням майнової, моральної шкоди.

Система забезпечення прав і свобод громадян в Україні перебуває на стадії розробки. Дієвість її повинна визначатися з погляду реальної ефективності.

Проблема забезпечення прав і свобод громадян, надання їм реального характеру належить не тільки до практичних. В умовах побудови правової держави й розвитку громадянського суспільства важливим є створення цілісної наукової концепції забезпечення прав і свобод громадян, що містить широке коло теоретичних положень щодо поняття, суті та змісту забезпечення прав і свобод громадян.

Література:

1. Конституція України. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2008.
2. Тацій В. Утвердження і забезпечення прав та свобод людини – головний конституційний обов'язок демократичної, правової, соціальної держави // Вісник Академії правових наук України. – 2000. – № 4.
3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник: Пер. з рос. – Харків: Консум, 2001. – С. 187.
4. Общая теория прав человека / Под ред. Е.А. Лукашовой. – М., 1996. – С. 169.
5. Обеспечение и охрана прав и свобод личности в деятельности органов внутренних дел Российской Федерации: Уч. пособие / Под ред. И.П. Левченко, Л.К. Суворова. – М., 2000. – С. 39.
6. Боброва Н.А. Гарантии реализации государственно-правовых норм. – Воронеж, 1984. – С. 30.
7. Игонин С.В. Институт личной неприкосновенности работников правоохранительных органов в законодательстве современной России: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2000. – С. 13.

Рикін П.О.	
ПРОБЛЕМИ ВСТАНОВЛЕННЯ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ.....	115
Рудий О.О., Сахно І.І	
ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ЗМІ ТА ОВС У ФОРМУВАННІ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ МЛПЦІЇ УКРАЇНИ.....	116
Самойлова Л.В.	
СУБ'ЄКТИ ЯК ЕЛЕМЕНТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ВІДНОСИН.....	117
Семелюк Д.М.	
МЕТОД МАНІПУЛЯЦІЇ В ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ СПРАВ.....	118
Сенченко Д.А.	
ПРАВОВИЙ НІГІЛІЗМ ЯК ЮРИДИЧНО-ФІЛОСОФСЬКА КАТЕГОРІЯ.....	119
Сичов С.О.	
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ КЕРІВНИКА ОРГАНУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЧИННОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	121
Сідлецька Ю.С.	
ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА У ВЧИНЕННЯ ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ.....	123
Сідлецька Ю.С.	
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ТЕРОРИЗМ ТА ЙОГО НАСЛІДКИ.....	124
Скнарь М.А.	
КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ФОРМІ ПРИВАТНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПОПЕРЕДНІЙ ДОСВІД.....	125
Соїн Д. Ю., Филипенко А.О.	
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НЕВИЗНАНИХ ДЕРЖАВНИХ УТВОРЕНЬ (НА ПРИКЛАДІ ПРИДНІСТРОВСЬКОЇ МОЛДАВСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ).....	128
Сопронюк Р.О.	
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ, СТРАТЕГІЯ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	130
Ставратій Ю.Ю.	
ПОНЯТТЯ ГОТУВАННЯ ДО ЗЛОЧИНУ ТА КВАЛІФІКАЦІЯ ДЕЯКИХ ВИДІВ.....	131
Темченко О.О.	
ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ.....	133
Трембус І.С.	
ЛОГІКО-КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ОСМИСЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИХ ПРІОРИТЕТІВ.....	134
Узун-Куртогло В.И.	
ВИЗУАЛЬНА ДІАГНОСТИКА СОТРУДНИКАМИ ОВД ЕМОЦІОНАЛЬНОГО СОСТОЯННЯ СОБЕСЕДНИКА.....	135
Ульяник М.	
ПРАВО НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ І ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЯ.....	136
Хлівна І.С., Твердохліб М.О.	
ГЕНЕТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ.....	137
Федорова В.В.	
ПРИРОДА СЕРВІТУТУ ЗА РИМСЬКИМ ПРИВАТНИМ ПРАВОМ.....	138
Цікул К.І.	
ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ НАКАЗНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	139
Чабан О.	
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ.....	140
Чибук А.Ф.	
ПОНЯТІЕ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ И РОЛЬ В СТРОИТЕЛЬСТВЕ ПРАВОВОГО И ДЕМОКРАТИЧЕСКОГО ГОСУДАРСТВА.....	142
Чистякова В.І.	
ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	145